

دانشگاه پیام نور

آیین دادرسی مدنی ۲

(رشته حقوق)

جلیل غفاری

گروه حقوق

(۱/۱۴)

دانشگاه پیام نور

۱۱۶۳

غفاری، جلیل
آیین دادرسی مدنی ۲ (رشته حقوق)/ تألیف جلیل غفاری. [ویراست ۲].
تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۴.
چهارده، ۲۱۸ ص. (دانشگاه پیام نور؛ ۱۱۶۳. گروه حقوق؛ ۱/۱۴)
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ص. ۲۱۸-۲۱۷.
۱. آموزش از راه دور - ایران. ۲. آیین دادرسی - ایران - آموزش برنامه‌ای. ۳.
حقوق مدنی - ایران - آموزش برنامه‌ای. الف. دانشگاه پیام نور. ب. عنوان.
۳۷۸ / ۱۷۵۰۹۵۵ LC ۵۸۰۸ / ۹۶۷
۱۳۸۴
کتابخانه ملی ایران
۲۰۳۱۱ - ۸۴م

دانشگاه پیام نور

آیین دادرسی مدنی ۲
جلیل غفاری

ویراستار علمی: دکتر ارسلان ثابت سمیدی

حروفچینی و نمونه خوانی: مدیریت تدوین
طراح جلد: فرزانه شعاع

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: انتشارات دانشگاه پیام نور
شمارگان: ۶۰۰۰ نسخه

نویت و تاریخ چاپ: چاپ اول آزمایشی خرداد ۱۳۸۰ چاپ اول آزمایشی تجدیدنظر شده آبان ۱۳۸۴

شابک ۹۶۴ - ۳۸۷ - ۱۸۸ - ۶

ISBN 964 - 387 - 188 - 6

کلیه حقوق برای دانشگاه پیام نور محفوظ است.

قیمت: ۱۳۵۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتابهای دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف به صورت درسنامه، آزمایشی، قطعی، متون آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک‌درسی چاپ می‌شود. کتاب درسنامه (د) نخستین ثمره کوششهای علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصلهای مصوب تهیه می‌شود و پس از داوری علمی در گروههای آموزشی، بدون طراحی آموزشی و ویرایش چاپ می‌شود. با تجدیدنظر صاحب اثر و دریافت بازخوردها و اصلاح نارساییها، درسنامه با طراحی آموزشی، ویرایش، و طراحی فنی - هنری به صورت آزمایشی (آ) چاپ می‌شود. با دریافت نظرهای اصلاحی، صاحب اثر در کتاب تجدید نظر می‌کند و کتاب به صورت قطعی (ق) چاپ می‌شود. در صورت ضرورت، در کتابهای چاپ قطعی نیز تجدید نظرهای اساسی به عمل می‌آید یا متناسب با پیشرفت علوم و فناوری بازنویسی می‌شوند. متون آزمایشگاهی (م) متونی است که دانشجویان با استفاده از آن و راهنمایی مربیان کارهای عملی آزمایشگاهی را انجام می‌دهند. کتابهای فرادرسی (ف) و کمک‌درسی (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه می‌شوند. کتابهای فرادرسی با تأیید معاونت پژوهشی و کتابهای کمک‌درسی با تأیید شورای انتشارات تهیه می‌شوند.

مدیریت تدوین

فهرست

پانزده	پیشگفتار مولف
هفده	مقدمه
نوزده	راهنمای مطالعه
۱	باب اول: دادرسی نخستین
۳	فصل اول: تعریف، شرایط و پیوستهای دادخواست
۳	هدف مرحله‌ای
۳	هدفهای آموزشی و رفتاری
۴	مبحث اول: تعریف دادخواست و نحوه نگارش دادخواست
۴	بخش اول - تعریف
۴	بخش دوم - نحوه نگارش
۵	مبحث دوم: شرایط دادخواست
۵	بخش اول - دادخواست باید به زبان فارسی نوشته شود
۵	بخش دوم - دادخواست باید روی برگهای چاپی مخصوص نوشته شود
۶	بخش سوم - تاریخ تقدیم دادخواست
۶	بخش چهارم - نام، نام خانوادگی، نام پدر، اقامتگاه و شغل خواهان
۷	بخش پنجم - نام، نام خانوادگی، نام پدر، اقامتگاه و شغل خوانده
۷	بخش ششم - تعیین خواسته و بهای آن مگر آنکه تعیین بهاء ممکن نبوده و یا خواسته مالی نباشد
۸	بخش هفتم - شرح دعوا
	بخش هشتم - قید تمام ادله و وسایلی که مدعی برای اثبات ادعای خود دارد از اسناد و نوشتجات و اطلاع مطلعین و غیره.
۹	بخش نهم - امضای دادخواست
۹	مبحث سوم: پیوستهای دادخواست و تعداد آنها
۱۰	بخش اول - پیوستهای دادخواست
۱۰	بخش دوم - تعداد دادخواست و پیوستهای آن:
۱۱	مبحث چهارم: هزینه دادرسی
۱۲	بخش اول - هزینه برگهایی که به دادگاه داده می‌شود
۱۲	بخش دوم - پرداخت هزینه دادرسی برحسب اینکه خواسته دعوا مالی یا غیرمالی باشد متفاوت است.
۱۲	بخش سوم - هزینه دادرسی
۱۳	بخش چهارم - هزینه اجرای احکام
۱۴	مبحث پنجم: موارد ایراد خوانده به بهای خواسته

۱۴	بخش اول - موعد ایراد
۱۴	بخش دوم - ایراد در غیر موعد قانونی
۱۴	بخش سوم - اختلاف اصحاب دعوا در بهای خواسته
۱۴	مبحث ششم: ضمانت اجرای تخلف از شرایط دادخواست
۱۵	بخش اول - رد دادخواست
۱۵	بخش دوم - موارد توقیف دادخواست
۱۶	مبحث هفتم: وظیفه مدیر دفتر پس از وصول دادخواست
۱۶	بخش اول - وظیفه مدیر دفتر پس از وصول دادخواست:
۱۷	بخش دوم - وظیفه مأمور ابلاغ در رابطه با ابلاغ دادخواست و اوراق دعوا
۱۷	مبحث هشتم: ابلاغ دادخواست
۱۸	بخش دوم - وظیفه مأمور ابلاغ در رابطه با ابلاغ دادخواست و اوراق دعوا
۲۵	بخش سوم - فاصله بین ابلاغ اخطاریه و وقت جلسه دادرسی
۲۵	مبحث نهم: تراضی در محل ابلاغ و اختیار دادگاه در رابطه با امر ابلاغ
۲۵	بخش اول - تراضی در محل ابلاغ
۲۵	بخش دوم - اختیار دادگاه در رابطه با امر ابلاغ
۲۶	مبحث دهم: انواع ابلاغ
۲۶	بخش اول - ابلاغ واقعی
۲۶	بخش دوم - اعتبار ابلاغ به غیر شخص مخاطب
۲۷	بخش سوم - ابلاغ قانونی
۲۷	مبحث یازدهم - آثار دادخواست
۲۷	بخش اول - اقامه دعوا و اشتغال دادگاه
۲۷	بخش دوم - تکلیف خواننده به دادن پاسخ
۲۷	بخش سوم - ارتباط مواعد با تاریخ تقدیم دادخواست
۲۸	بخش چهارم - حکومت قانون زمان تقدیم دادخواست
۲۸	خلاصه
۳۰	خودآزمایی
۳۱	فصل دوم: جریان دعوا و رسیدگی در جلسه دادرسی
۳۱	هدف مرحله‌ای
۳۱	هدفهای آموزشی و رفتاری
۳۲	مبحث اول - جریان دادخواست تا جلسه دادرسی
۳۲	بخش اول - تشکیل پرونده و تعیین وقت رسیدگی
۳۲	بخش دوم - ابلاغ دادخواست
۳۳	بخش سوم - ابلاغنامه و اعلامیه
۳۴	بخش چهارم - موارد ابطال ابلاغات و اختیار دادگاه در احراز صحت امر ابلاغ
۳۵	مبحث دوم: دادرسی و اقسام آن
۳۵	بخش اول - دادرسی اختصاری
۳۷	بخش دوم - دادرسی عادی
۳۸	مبحث سوم - جلسه دادرسی
۳۸	بخش اول - حضور طرفین در دادگاه
۳۹	بخش دوم - احراز سمت دخالت‌کنندگان در دادرسی
۴۰	بخش سوم - استماع اظهارات طرفین
۴۰	بخش چهارم - تغییر نحوه دعوا یا خواسته و یا درخواست و زیاد و یا کم کردن آن

۴۰	بخش پنجم - پاسخ خواننده
۴۰	بخش ششم - صورت مجلس
۴۱	بخش هفتم - علنی بودن و نظم جلسه
۴۲	مبحث چهارم: ارائه اصول اسناد
۴۳	بخش اول - تعریف و شرایط تشکیل جلسه
۴۴	بخش دوم - جلسه اول
۴۴	بخش سوم - جلسه آخر
۴۵	بخش چهارم - آثار مترتبه بر جلسه اول
۴۶	مبحث پنجم: تصمیمات مراجع قضایی در جلسات دادرسی
۴۷	بخش اول - تصمیمات قضایی دادگاه
۴۸	بخش دوم - تصمیمات اداری دادگاه
۴۹	مبحث ششم - ختم رسیدگی و انشاء و اعلام رأی
۴۹	بخش اول - ختم رسیدگی و انشاء رأی
۵۰	بخش دوم - اعلام رأی
۵۱	بخش سوم - محتویات رأی دادگاه
۵۶	بخش چهارم - ابلاغ دادنامه
۵۷	بخش پنجم - تصحیح احکام
۵۹	مبحث هفتم: آثار حکم
۵۹	بخش اول - قاعده فراغ دادرس
	بخش دوم - حکم گاهی موجب حق جدیدی است و هرگاه به حق سابق استحکامی می دهد که فاقد آن بوده است
۶۲	خودآزمایی
۶۳	
۶۵	باب دوم: انواع (تقسیم) احکام و ترتیب شکایت از آنها
۶۵	هدف مرحله ای
۶۷	فصل اول: تقسیم احکام به جهات مختلف
۶۷	هدف مرحله ای
۶۷	مبحث اول: تقسیم احکام
	بخش اول - از جهت حضور یا عدم حضور خواننده در جلسه دادرسی و این که لایحه دفاعیه داده است یا خیر؟
۶۷	
۶۸	بخش دوم - از جهت قابلیت اجرا
۶۸	بخش سوم - موارد تمیز احکام حضوری و غیابی از یکدیگر
۶۹	بخش چهارم - از جهت توافقی یا حسی بودن
۷۰	بخش چهارم - تقسیم احکام از جهت مبدأ
۷۰	مبحث دوم - احکام دادگاه به اعتبار حضوری و غیابی بودن
۷۰	بخش اول - تعریف احکام حضوری و غیابی
۷۱	فصل دوم: جریان و اخواهی
۷۱	هدفهای آموزشی
۷۱	مبحث اول: تکلیف احکام غیابی
۷۲	بخش اول - و اخواهی (اعتراض)
۷۲	بخش دوم - مرجع رسیدگی به و اخواهی
۷۲	بخش سوم - مهلت و اخواهی

۷۲	بخش چهارم - جریان دادخواست وخواهی
۷۳	بخش پنجم - ابتداء مهلت وخواهی
۷۴	مبحث دوم - اجرای حکم غیابی
۷۵	مبحث سوم - ترتیب رسیدگی دادگاه نسبت به وخواهی
۷۵	بخش اول - آثار وخواهی
۷۶	بخش دوم - تصحیح رأی
۷۶	بخش سوم - قرار تأمین خواسته
۷۷	بخش چهارم - اعتبار قضیه محکوم بها
۷۷	خلاصه
۷۸	خودآزمایی
۷۹	فصل سوم: تجدیدنظر
۷۹	هدف مرحله‌ای
۷۹	هدفهای آموزشی
۸۰	کلیات
۸۲	مبحث اول: تعریف تجدیدنظر و خصوصیت‌ها و فواید آن
۸۲	بخش اول - تعریف تجدیدنظر
۸۳	بخش دوم - خاصیت‌های تجدیدنظر
۸۴	بخش سوم - فواید تجدیدنظر
۸۵	مبحث دوم: احکام حقوقی قابل تجدیدنظر، قرارهای قابل تجدیدنظر، مرجع و مهلت تجدیدنظر
۸۵	بخش اول - احکام حقوقی قابل تجدیدنظر
۸۶	بخش دوم - احکام حقوقی غیرقابل تجدیدنظر
۸۶	بخش سوم - قرارهای قابل درخواست تجدیدنظر
۸۷	بخش چهارم - مرجع تجدیدنظر
۸۷	بخش پنجم - سازمان دادگاه تجدیدنظر مرکز استان
۸۷	بخش ششم - مهلت درخواست تجدیدنظر
۸۸	بخش هفتم - مبدأ (تاریخ شروع) مدت تجدیدنظر
۸۹	بخش هشتم - تمدید مهلت تجدیدنظر به علت عذر موجه
۸۹	مبحث سوم: مراجعی که دادخواست تجدیدنظر به آنها تسلیم می‌شود:
۸۹	بخش اول - مراجع تقدیم دادخواست تجدیدنظر
۹۰	بخش دوم - وظایف دفاتر مراجعی که مکلف به وصول دادخواست تجدیدنظر می‌باشند
۹۰	بخش سوم - قرار رد دادخواست تجدیدنظر
۹۰	بخش چهارم - وظایف مدیر دفتر دادگاه صادرکننده رأی تجدیدنظر خواسته
۹۱	مبحث چهارم: شرایط تجدیدنظرخواهی از آراء دادگاه عمومی حقوقی
۹۲	بخش اول - شرایط تجدیدنظرخواهی از آراء دادگاه عمومی حقوقی
۹۵	بخش دوم - جهات تجدیدنظرخواهی
۹۶	بخش سوم - تشریفات رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر مرکز استان
۹۷	بخش چهارم - رأی در مرحله تجدیدنظر
۹۸	بخش پنجم - طریقه صدور رأی در دادگاه تجدیدنظر مرکز استان
۹۹	بخش ششم - اصلاح (تصحیح) رأی
۹۹	بخش هفتم - استرداد دادخواست
۹۹	بخش هشتم - اعتراض به رأی دادگاه تجدیدنظر در همان دادگاه تجدیدنظر صادرکننده رأی
۱۰۰	بخش نهم - اسقاط حق تجدیدنظرخواهی

۱۰۰	بخش دهم - قطعیت یا عدم قطعیت آراء تجدیدنظر و آثار مترتب بر آن
۱۰۲	فصل چهارم: فرجام
۱۰۲	هدف مرحله‌ای
۱۰۲	هدفهای آموزشی و رفتاری
۱۰۳	کلیات
۱۰۴	مبحث اول: آراء قابل فرجام و غیر قابل فرجام (قطعی)
	بخش اول - آراء دادگاههای بدوی که به علت عدم درخواست تجدیدنظر قطعیت یافته قابل فرجام‌خواهی نیست مگر در موارد زیر
۱۰۴	بخش دوم - آرای دادگاههای تجدیدنظر مرکز استان قابل فرجام‌خواهی نیست مگر در موارد زیر
۱۰۴	بخش سوم - احکام غیر قابل فرجام (قطعی)
۱۰۵	بخش چهارم - رأی اصراری
۱۰۶	مبحث دوم: اشخاصی که حق فرجام‌خواهی دارند
۱۰۸	بخش اول - طرفین دعوا، قائم مقام، نمایندگان قانونی و وکلای آنان
۱۰۸	بخش دوم - دادستان کل کشور
۱۰۸	مبحث سوم - دادخواست فرجامی و پیوست‌های آن
۱۰۸	بخش اول - دادخواست فرجامی
۱۰۸	بخش دوم - پیوست‌های دادخواست
۱۰۹	بخش سوم - وظیفه مدیر دفتر دادگاه صادرکننده رأی فرجام خواسته در قبال دریافت دادخواست فرجامی
۱۰۹	بخش چهارم - قرار رد دادخواست صادره از دادگاه
۱۰۹	مبحث چهارم: مهلت فرجام‌خواهی و ابتدای آن
۱۱۱	بخش اول - مهلت فرجام‌خواهی
۱۱۱	بخش دوم - ابتدای مهلت فرجام‌خواهی
۱۱۱	مبحث پنجم: ترتیب رسیدگی در دیوان عالی کشور
۱۱۱	بخش اول - وظیفه رئیس دیوان عالی کشور از حیث ارجاع
۱۱۲	بخش دوم - وظیفه رئیس شعبه دیوان عالی کشور از لحاظ مطالعه و تهیه گزارش یا ارجاع آن به یکی از اعضا شعبه
۱۱۲	بخش سوم - جلسه رسیدگی
۱۱۲	بخش چهارم - نحوه ورود در شور و اتخاذ تصمیم (صدور رأی)
۱۱۳	مبحث ششم: اقدامات پس از نقض
۱۱۳	بخش اول - موارد نقض حکم یا قرار
۱۱۳	بخش دوم - اقدامات دیوان عالی کشور پس از نقض و تعیین مرجع صالح برای رسیدگی به رأی منقوض
۱۱۵	بخش سوم - دادنامه فرجامی
۱۱۶	بخش چهارم - اصلاح (تصحیح) رأی
۱۱۶	بخش پنجم - اقدامات دادگاه مرجوع‌الیه
۱۱۷	بخش ششم - آثار رأی فرجامی
۱۱۸	مبحث هفتم: فرجام تبعی
۱۲۰	فصل پنجم: دادرسی فوری
۱۲۰	هدف مرحله‌ای
۱۲۰	هدفهای آموزشی و رفتاری

۱۲۰	کلیات
۱۲۱	مبحث اول: دادرسی فوری
۱۲۱	بخش اول - موارد دادرسی فوری
۱۲۴	بخش دوم - مرجع رسیدگی به دادرسی فوری
۱۲۴	مبحث دوم: ترتیب رسیدگی در دادرسی و اجرای دستور موقت
۱۲۵	بخش اول - ترتیب رسیدگی در دادرسی فوری
۱۲۵	بخش دوم - طرق شکایت از رد یا قبول درخواست دستور موقت
۱۲۶	بخش سوم - اجرای دستور موقت
۱۲۷	بخش چهارم - هزینه دادرسی درخواست صدور دستور موقت
۱۲۷	خلاصه
۱۲۷	خودآزمایی
۱۲۸	فصل ششم: اعاده دادرسی
۱۲۸	هدف مرحله‌ای
۱۲۸	هدفهای آموزشی
۱۲۹	کلیات
۱۳۰	مبحث اول: جهات اعاده دادرسی
۱۳۰	بخش اول - اگر در مطلبی که موضوع ادعا نبوده است حکم صادر شده باشد
۱۳۰	بخش دوم - اگر حکم به مقدار بیشتر از خواسته صادر شده باشد
۱۳۱	بخش سوم - در صورتی که در مفاد یک حکم، مواد متضاد باشد
	بخش چهارم - در صورتی که حکم قطعی دادگاه مخالف باشد با حکم قطعی دیگری که سابقاً همان دادگاه در خصوص همان دعوا و بین همان اصحاب دعوا صادر کرده بدون اینکه سبب قانونی موجب مغایرت باشد
۱۳۱	
۱۳۶	مبحث دوم: احکام قابل اعاده دادرسی
۱۳۷	مبحث سوم: اشخاصی که دارای حق درخواست اعاده می‌باشند
۱۳۸	مبحث چهارم: تشریفات مربوط به اعاده دادرسی
۱۳۸	بخش اول - موعد اعاده دادرسی
۱۳۸	بخش دوم - مبدأ اعاده دادرسی
۱۳۹	بخش سوم - دادخواست اعاده دادرسی
۱۴۰	بخش چهارم - ترتیب رسیدگی
۱۴۰	بخش پنجم - محدودیت دادگاه در رسیدگی به درخواست اعاده دادرسی
۱۴۱	مبحث پنجم - انواع اعاده دادرسی
۱۴۱	بخش اول - اعاده دادرسی اصلی
۱۴۱	بخش دوم - اعاده دادرسی طاری
۱۴۲	مبحث ششم: آثار اعاده دادرسی
۱۴۲	بخش اول - نسبت به اجرای حکم مورد اعاده دادرسی
۱۴۳	بخش دوم - حکم صادره در اعاده دادرسی قابل تجدیدنظر هست یا خیر؟
۱۴۳	خودآزمایی
۱۴۴	فصل هفتم: اعتراض ثالث
۱۴۴	هدف مرحله‌ای
۱۴۴	هدفهای آموزشی و رفتاری
۱۴۴	کلیات

۱۴۵	مبحث اول: تعریف و شرایط اعتراض ثالث
۱۴۵	بخش اول - تعریف اعتراض ثالث
۱۴۶	بخش دوم - شرایط اعتراض ثالث
۱۴۸	مبحث دوم: انواع اعتراض ثالث و تفاوت اعتراض اصلی با اعتراض طاری
۱۴۸	بخش اول - انواع اعتراض ثالث
۱۵۰	بخش دوم - تفاوت اعتراض اصلی با اعتراض طاری
۱۵۱	بخش سوم - جریان دادخواست اعتراض ثالث و ترتیب رسیدگی به آن و مهلت اعتراض
۱۵۲	مبحث سوم: نتایج اعتراض ثالث
۱۵۳	بخش اول - حالتی که دادگاه اعتراض شخص ثالث را کلاً یا جزئاً وارد نداند
۱۵۳	بخش دوم - حالتی که دادگاه اعتراض شخص ثالث را کلاً یا جزئاً وارد بداند
۱۵۴	خلاصه
۱۵۴	خودآزمایی
۱۵۵	باب سوم: اجرای احکام مدنی
۱۵۵	واژه‌ها
۱۵۷	کلیات
۱۵۹	فصل اول: تعریف اجرا، انواع اجرا و تاریخچه آن
۱۵۹	هدف مرحله‌ای
۱۵۹	هدفهای آموزشی و رفتاری
۱۵۹	مبحث اول: تعریف اجرای حکم و انواع آن
۱۵۹	بخش اول - تعریف اجرای حکم
۱۶۰	بخش دوم - انواع اجرای حکم
۱۶۱	بخش سوم - انواع دیگر اجرای حکم
۱۶۲	مبحث دوم: تاریخچه اجرای احکام مدنی
۱۶۳	خلاصه
۱۶۳	خودآزمایی
۱۶۴	فصل دوم: اجرای موقت احکام و موارد آن
۱۶۴	هدف مرحله‌ای
۱۶۴	هدفهای آموزشی و رفتاری
۱۶۴	مبحث اول: اجرای موقت
۱۶۵	مبحث دوم: موارد اجرای موقت
۱۶۵	بخش اول - موارد اجرای موقت با دستور دادگاه
۱۶۷	بخش دوم - اجرای موقت به حکم دادگاه
۱۶۷	بخش سوم - تفاوت اجرای موقت با تأمین محکوم‌به
۱۶۸	خلاصه
۱۶۸	خودآزمایی
۱۷۰	فصل سوم: اجرای احکام قطعی دادگاه عمومی حقوقی
۱۷۰	هدف مرحله‌ای
۱۷۰	هدفهای آموزشی و رفتاری
۱۷۱	مبحث اول: شرایط صدور اجرائیه
۱۷۱	بخش اول - قطعیت احکام

۱۷۲	بخش دوم - ابلاغ حکم
۱۷۳	بخش سوم - معین بودن موضوع حکم
۱۷۳	بخش چهارم - درخواست صدور اجرائیه
۱۷۳	مبحث دوم: مرجع صدور اجرائیه و تعقیب عملیات اجرایی
۱۷۴	بخش اول - مرجع صدور اجرائیه
۱۷۴	بخش دوم - مرجع تعقیب عملیات اجرایی
۱۷۵	مبحث سوم: خصوصیات برگ اجرائیه و تکلیف محکوم علیه و اختیارات محکوم له در برابر آن
۱۷۵	بخش اول - خصوصیات برگ اجرائیه
۱۷۵	بخش دوم - تکلیف محکوم علیه پس از ابلاغ اجرائیه
۱۷۶	بخش سوم - اختیارات محکوم له برای وصول محکوم به
۱۷۶	مبحث چهارم: موارد تعقیب جزایی محکوم علیه
	مبحث پنجم: نحوه اجرای حکم وقتی که محکوم به عین معین و یا اجرا با اموال محکوم علیه ممکن باشد
۱۷۷	بخش اول - ترتیب اجرای حکم وقتی که محکوم به عین معین باشد
۱۷۹	بخش دوم - ترتیب اجرای حکم، هرگاه محکوم به انجام عمل معینی باشد
۱۷۹	بخش سوم - ترتیب اجرای حکم، وقتی که محکوم به دین باشد
۱۸۰	بخش چهارم - ترتیب معرفی اموال منقول محکوم علیه به منظور بازداشت
۱۸۲	بخش پنجم - صورت برداری اموال منقول
۱۸۲	بخش ششم - ارزیابی اموال منقول
۱۸۳	بخش هفتم - مستثنیات دین
۱۸۴	بخش هشتم - حفظ اموال توقیف شده
۱۸۵	بخش نهم - توقیف حقوق مستخدمین
۱۸۶	بخش دهم - توقیف اموال منقول محکوم علیه که نزد شخص ثالث است
۱۸۷	مبحث ششم: توقیف، صورت برداری، ارزیابی و حفظ اموال غیر منقول
۱۸۷	بخش اول - توقیف اموال غیر منقول
۱۸۸	بخش دوم - صورت برداری اموال غیر منقول
۱۸۹	بخش سوم - ارزیابی و حفظ اموال غیر منقول
۱۸۹	خلاصه
۱۸۹	خودآزمایی
۱۹۱	فصل چهارم: فروش اموال توقیف شده
۱۹۱	هدف مرحله ای
۱۹۱	هدفهای آموزشی و رفتاری
۱۹۱	مبحث اول: فروش اموال توقیف شده
۱۹۱	بخش اول - فروش اموال منقول
۱۹۲	بخش دوم - محل و موعد فروش
	بخش سوم - ترتیب فروش و تعیین مواردی که فروش از درجه اعتبار ساقط و موجب تجدیدنظر مزایده می شود
۱۹۳	مبحث دوم: فروش اموال غیر منقول
۱۹۵	بخش اول - ترتیب فروش اموال غیر منقول
۱۹۵	بخش دوم - سایر نکات قابل توجه در این مبحث ذیلاً درج می شود:
۱۹۶	خلاصه
۱۹۶	خودآزمایی

۱۹۷	فصل پنجم: اعتراض شخص ثالث نسبت به عملیات اجرا
۱۹۷	هدف مرحله‌ای
۱۹۷	هدفهای آموزشی و رفتاری
۱۹۷	مبحث اول: ترتیب اعتراض شخص ثالث و تسهیلات قانونی برای رسیدگی به آن
۱۹۹	مبحث دوم: ابطال، تصحیح، الغا، عمیات اجرایی و صدور دستور استرداد مورد اجرا
۱۹۹	بخش اول - تصحیح عملیات اجرا
۱۹۹	بخش دوم - ابطال عملیات اجرا
۲۰۰	بخش سوم - الغای عملیات اجرایی
۲۰۰	بخش چهارم - قرار تعطیل، توقیف و قطع اجرا
۲۰۱	مبحث سوم: انواع قرارهای دادگاه در رابطه با اجرا
۲۰۱	بخش اول - قرار تأخیر عملیات اجرایی
۲۰۱	بخش دوم - شکایت راجع به تنظیم صورت ملک و ارزیابی آن
۲۰۲	خلاصه
۲۰۲	خودآزمایی
۲۰۳	فصل ششم: اجرای احکام کشورهای خارجی
۲۰۳	هدف مرحله‌ای
۲۰۳	هدفهای آموزشی و رفتاری
۲۰۳	مبحث اول: تاریخچه و کلیات
	مبحث دوم: شرایط احکام قابل اجرا و تقاضای صدور اجراییه و اعتراض به قرار رد تقاضا و ترتیب اجرای حکم خارجی
۲۰۵	بخش اول - شرایط احکام قابل اجرا
۲۰۵	بخش دوم - تقاضای صدور اجراییه
۲۰۶	بخش سوم - پژوهش (تجدیدنظر) از رد تقاضا و مهلت آن
۲۰۷	بخش چهارم - ترتیب اجرای احکام خارجی و رسیدگی به اختلافات ناشی از اجرای آن
۲۰۷	بخش پنجم - ترتیب رسیدگی، اختلافات ناشی از اجرای احکام و اسناد خارجی و...
۲۰۸	خلاصه
۲۰۸	خودآزمایی
۲۰۹	کتابنامه

پیشگفتار مؤلف (چاپ دوم)

نظر به اینکه بعد از چاپ اول آیین دادرسی مدنی (۲)، قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۷۳ که منبع اصلی جلد اول کتاب مزبور بود، جای خود را به قانون آیین دادرسی مدنی دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۷۹ داد و به دنبال آن قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۸۱ به تصویب رسید و موجب احیای دادرسیهای عمومی و انقلاب و تقسیم محاکم عمومی از جهت صلاحیت رسیدگی به امور حقوقی و کیفری و مقررات حاکم بر هر یک، و به طور کلی از کلیه جهات مواجه با دگرگونی شد مگر در موارد استثنایی که یا قانون مقرر داشته باشد و یا رئیس قوه قضاییه ضرورت آن را تشخیص دهد و با عنایت به لزوم آگاهی دانشجویان عزیز از قوانین و مقررات حاکم و بالاخص عناوینی که شورای انقلاب فرهنگی تدریس آنها را در این ترم ضروری اعلام نموده، تجدید نظر در آیین دادرسی مدنی ۲ مورد نیاز مبرم قرار گرفت. لذا بنا به جهات فوق الاشعار و یادآوری اساتید معظم، نظر خود را از قوه به فعل آوردم که نتیجه آن کتابی است که هم اکنون در اختیار دانشجویان عزیز و علاقمندان می باشد. و امید است که مورد استفاده قرار گرفته و حقوقدانان بزرگوار نیز اینجانب را از نقطه نظرات خود به منظور بهتر شدن آن در چاپهای بعدی بی نصیب نگذارند.

ضمناً از دانشمندان محترم این رشته از حقوق بالاخص اعضاء بزرگوار گروه حقوق، ویراستاران علمی و ادبی که با تشویقهای خود بر انجام این مهم سهم به سزایی داشته اند و نیز از زحمات همه دست اندرکاران چاپ اول و دوم این کتاب و سایر تألیفات اینجانب از جمله تدوین و انتشارات صمیمانه سپاسگزارم.

اردیبهشت ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و چهار

جلیل صفاری

مقدمه

گرچه پس از انقلاب به لحاظ تغییرات کمی و کیفی ناشی از تحول در وضعیت جامعه و برقرار نظام جمهوری اسلامی ایران لزوم تغییرات یا اصلاحاتی در قوانین و مقررات گذشته به منظور متناسب کردن آنها با شرایط جدید احساس می‌گردید تا هدف انقلاب که ماهیتاً سالم‌سازی جامعه از جهت اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و بالاخص قضایی است از قوه به فعل آید و اعمال آن مستلزم کسب نظر حقوقدانان بالاخص قضات، وکلا و اساتید محترم دانشگاهها و حوزه‌های علمیه با تخصصهای لازم و به‌کارگیری علم، تجربه و عقل بود، لکن قانونگزاری بیش از حد سرعت گرفت. تغییر و اصلاح و الحاق کلی و جزئی یکی پس از دیگری به صورت لایحه یا طرح قوت قانونی پیدا نمودند، در حالی که جز معدودی هیچ یک مبتنی بر مطالعات قبلی جامع‌الاطراف وسیله متخصصین و دست‌اندرکاران کارآزمودن نبود، در حالی که نحوه اجرای آنها مورد بحث بود جای خود را به قانون دیگری می‌داد و قانون آیین دادرسی مدنی از این کلیت مستثنی نبود تا آنکه قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب و آیین نامه اجرایی آن در سال ۷۳ به جای تبعیت از اصل کاربردی «تخصص» عکس آن ره‌پیمود و حتی قلم بطلان بر قوانین قبلی بهتر از خود کشید و از آنجا که با نیاز متناسب نبود خوشبختانه جای خود را به قانون آیین دادرسی مدنی دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۷۹ داد که با وجود کاستیها بالنسبه جامعتر و در بهبود سازمان قضایی (مدنی) و نحوه رسیدگی با هدف حقوق به‌عنوان اجرای عدالت نزدیکتر است و امیدوارکننده‌تر آنکه قوه قضاییه اعلام نموده که به لحاظ نامتناسب بودن قوانین گذشته به‌ویژه قوانین شکلی درصدد اصلاح ساختاری و ماهوی قوانین با استفاده از نظرات دست‌اندرکاران و پیشنهادات ارزنده حقوقدانان و فقها می‌باشد. جهت جامه عمل پوشاندن این تصمیم اقداماتی در

شرف انجام است، طلّیعه خوشبینانه آن ماده ۴ قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۸۱ می باشد که دادگاههای عمومی را به دو قسمت تقسیم نموده است بدین نحو که یک قسمت آنها صرفاً به امور حقوقی رسیدگی می کند و تعدادی دیگر از دادگاههای عمومی فقط به امور کیفری رسیدگی می کنند و هر یک تابع آیین دادرسی مربوط می باشند. و توضیح بیشتر آن در آیین دادرسی مدنی ۱ منعکس است و اینجانب نیز با تشویق همکاران دانشگاهی و قضایی و دوستانی که به امر وکالت اشتغال دارند از یک طرف و علاقه خویش از این جهت که دین خود را هر چند اندک ادا کرده باشم از طرف دیگر و نبود کتابی که با مقررات جدید حاکم، منطبق باشد باعث گردید که حاصل تجربیات عملی و سالها تدریس در دانشکده های حقوق و با استفاده از کتب، مقالات و نظر حقوقدانان و یا تجدیدنظرهای مکرر در مدتی که به نوشتن آن مشغول بودم کتاب حاضر را به نام «آیین دادرسی مدنی ۲» منطبق با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی برای دانشجویان حقوق به ویژه دانشگاه پیام نور به رشته تحریر درآورم امید است حقوقدانان معظم اینجانب را از انتقادات و پیشنهادات ارزنده خود، بی نصیب نگذارند.

جلیل غفاری

اردیبهشت ۸۴

راهنمای مطالعه

با توجه به اینکه دانشجویان به مقدار قابل توجهی با مباحث آیین دادرسی مدنی (۱) آشنا شده و آمادگی مطالعه، پذیرش و بررسی مباحث مهمتری را در این رشته از حقوق پیدا کرده‌اند و با عنایت به اینکه تاکنون آیین دادرسی مدنی (۲) در حدود مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب و سایر قوانین ذیربط به رشته تحریر درنیامده است، نگارنده به تشویق سایر اساتید معظم که با اینجانب همکاری داشتند بر آن شدم که جزوهای درسی خود را (با تغییرات و اصلاحات لازم) به صورت کتاب حاضر تقدیم علاقمندان و دانش‌پژوهان کنم. این درس با وجود جنبه نظری آن، بیشتر کاربردی است و از این رو در مطالعه آن باید سعی و دقت بیشتری کرد تا فراگیری سایر رشته‌های حقوق خصوصی به سادگی امکان‌پذیر شود. به ویژه این مر به دانشجویان عزیز رشته حقوق دانشگاه پیام نور (که به صورت نظام آموزش از راه دور آموزش می‌بینند) موکداً توصیه می‌شود.

اینک مباحثی را که مطالعه آن زیر عنوان آیین دادرسی مدنی (۲) ضروری است در ذیل بیان می‌شود:

باب سوم از دوازده باب قانون آیین دادرسی مدنی به دادرسی نخستین اختصاص دارد که فصول و مباحث آن عبارت‌اند از:

۱. دادخواست، شرایط و پیوستهای آن، ۲. ابلاغ، ۳. آثار دادخواست، ۴. جریان دعوا و رسیدگی در جلسه دادرسی، ۵. حکم، ۶. تنظیم رأی و پاکت‌نویسی آن، ۷. آثار حکم.

دیگر مباحث آیین دادرسی مدنی (۲) که ابواب و فصول دیگر قانون مزبور، ناظر به آن است و در این نیمسال مطالعه می‌شوند از این قرارند:

۱. دادرسی فوری (باب دوازدهم)، ۲. شکایت از احکام، ۳. اعتراض به حکم غیابی (که حسب مقررات در مبحث سوم از فصل هفتم باب سوم انجام می‌گیرد)، ۴. اعاده دادرسی (که در فصل سوم از باب پنجم همان قانون تحت عنوان طرق فوق‌العاده شکایت از احکام ذکر گردیده است)، ۵. اعتراض شخص ثالث (که مقررات آن در فصل دوم از باب پنجم قانون یاد شده درج شده است)، ۶. اجرای احکام (که مقررات آن در قانون مدنی و ۱۸۰ ماده تحت عنوان قانون اجرای احکام مدنی مصوب آبان‌ماه ۵۶ و تخصیصی که در سایر قوانین نسبت به آن به عمل آمده است، تشریح شده است)، ۷. دعوا، ۸. دفاع یا پاسخ خوانده، ۹. ایرادات، ۱۰. دفاع به معنی اخص، ۱۱. دعوی متقابل، ۱۲. وکالت، ۱۳. انتقال دعوا، ۱۴. انواع مختلف دعاوی، ۱۵. صلاحیت مراجع قضایی (ذاتی و نسبی)، ۱۶. تقسیم دعاوی بین دادگاههای عمومی. بنا به مراتب فوق و اینکه بررسی و مطالعه مباحث یاد شده اغلب مستلزم مراجعه به سایر منابع قانونی است، طبقه‌بندی سرفصل‌های مذکور طبق تقسیم‌بندی آیین دادرسی مدنی ممکن نیست، از این‌رو به شرح فهرست جداگانه‌ای (که در پایان درج خواهد شد) تشریح و تبیین می‌شود.

هدف کلی درسی

دانشجویان عزیز با مطالعه این کتاب با ترتیب رسیدگی به درخواستهای مردم، صدور احکام و آثار مترتب بر آنها آشنا می‌شوند.